

تنبیه و تحقیر دانش‌آموزان در مدارس، چه عواقبی خواهد داشت؟

پژوهشگران با انجام یک مطالعه در خصوص تجربه سوءرفتار در زمان دانش‌آموزی، عنوان کردند ...

پژوهشگران با انجام یک مطالعه در خصوص تجربه سوءرفتار در زمان دانش‌آموزی، عنوان کردند که سوءرفتار با دانش‌آموزان در مدارس تأثیرات منفی و درازمدتی بر سلامت روانی آن‌ها دارد. به منظور ارتقای سلامت دانش‌آموزان، مقابله جدی با این پدیده هم از سوی مسئولان و هم جامعه و والدین نیاز است.

به گزارش ایسنا، سلامتی، تندرستی و نشاط داشتن از حقوق و نیازهای اولیه هر کودکی است که باید برای حفظ و ارتقای آن به طور مداوم برنامه ریزی شود. این موضوع در نظام تعلیم و تربیت، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ زیرا کودکان به طور معمول یک سوم از زندگی خود را در مدارس به سر می‌برند.

سوءرفتار با کودکان در مدرسه، به آسیب‌های جسمانی و روانی، رفتارهای احمال‌گرایانه و خشونت‌آمیز در روابط مدرسه با دانش‌آموز گفته می‌شود که منجر به صدمات روانی، اجتماعی، شناختی و جسمانی بر دانش‌آموز می‌شود. مصادیق این سوءرفتارها شامل: استفاده از اظهارات و کنایه‌های تحقیرآمیز به دانش‌آموز، عبارات تهدیدآمیز، تمسخر دانش‌آموز، نادیده گرفتن و منزوی کردن، ترساندن، فریاد زدن، مجازات کردن، تنبیه بدنی، ایجاد زخم، شکستگی و ... است.

برخی کشورها در جهان قوانینی برای ممنوعیت به کارگرفتن هرگونه روش خشونت‌آمیز در مدرسه وضع کرده‌اند؛ ولی آن‌چه در عمل مشاهده می‌شود کاملاً متعارض با قوانین است. مطالعات در این زمینه نشان داده‌اند که بیش از ۵۰ درصد کودکان ۱۲ تا ۱۷ سال، در سطح جهان، هر ساله بدرفتاری و خشونت را به صورت‌های مختلف تجربه کرده‌اند. این در حالی است که در کشورهای در حال توسعه و کم‌تر توسعه یافته، خشونت بیشتری گزارش شده است.

ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست و بدرفتاری با دانش‌آموزان در بعضی مدارس کشور، به یک امر رایج تبدیل شده است و چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرد. هر چند تنبیه بدنی و کلامی در کشور ممنوع شده و در قالب بخش نامه به سازمان‌های آموزشی و مدارس ابلاغ شده است، اما متأسفانه این قانون مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرد و اجرا نمی‌شود.

در مطالعه‌ای عنوان شده که در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵، در موضوع سوءرفتار با دانش‌آموزان در مدارس ۱۵۲۶ شکایت به حق، ثبت شده است. اغلب این بزه‌دیدگی‌ها به دلایلی مانند عادی شدن، ترس دانش‌آموزان از مسئولان مدرسه و عواقب آن و ... گزارش نمی‌شود. به همین دلیل، میزان سوءرفتارها با دانش‌آموزان در مدارس ایران، آماری فراتر از این تعداد دارد.

سوءرفتار با دانش‌آموزان، می‌تواند آثار و پیامدهای مخربی را از لحاظ عاطفی، روانی، اجتماعی، جسمانی و اخلاقی در دانش‌آموز ایجاد کند و همچنین یادگیری آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. یکی از عوامل اصلی بزهکاری و فساد اخلاقی، مشکلات رفتاری، ترک تحصیل و ... در بزرگسالی، تجربه سوءرفتار در زمان دانش‌آموزی است.

از آن‌جا که تجربه سوءرفتار می‌تواند سلامت جسمانی و روانی دانش‌آموزان را به خطر اندازد، پژوهشگران در یک مطالعه به بررسی این موضوع پرداختند.

تاکنون در اغلب پژوهش‌هایی که موضوع سوءرفتار با دانش‌آموزان را بررسی کرده‌اند، از نظرات معلمان، دانش‌آموزان و متخصصان استفاده شده است. در حالی که دانش‌آموزان تا زمانی که در مدرسه هستند، به دلیل نداشتن تجربه کافی و نگرانی از عواقب گفته‌های خود و وجود برخی سوگیری‌ها، ممکن است از گفتن واقعیت ابا کنند. با توجه به این موضوع، در این پژوهش از نظر دانشجویان استفاده شده است.

در این مطالعه که در سال ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۰ انجام شد، پژوهشگران با دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه شهید باهنر کرمان مصاحبه کردند و پس از انجام ۱۸ مصاحبه، زمانی که از سوی مشارکت‌کنندگان اطلاعات جدیدی داده نشد و داده‌های مصاحبه به اشباع رسیدند، مصاحبه‌ها متوقف شدند. محتوای مصاحبه‌ها پس از پیاده‌سازی و تحلیل، دسته‌بندی شدند.

در این مطالعه در خصوص تجارب دانشجویان از سوءرفتار با آن‌ها در مدارس، پنج مضمون اصلی، شامل «اعمال خشونت‌های

کلامی نسبت به دانش آموز»، « اعمال انواع خشونت های رفتاری نسبت به دانش آموز»، «بی اعتبارسازی شخصیت دانش آموز در کلام»، «نبود روح عدالت محوری در مدارس» و «عدم اعتدال گرایی» استخراج شد.

بررسی های مصاحبه های انجام شده، حاکی از این بود که اگرچه تعداد کمی از مشارکت کنندگان به برخی رفتارهای صحیح مدارس با خود، اشاراتی داشتند؛ اما در مجموع تمامی مشارکت کنندگان ارزیابی و تجربه خوبی از رفتار عوامل مدرسه با خود نداشتند. به گونه ای که محرز شد تمامی دانشجویان در این مطالعه در معرض انواع خشونت های کلامی و جسمانی از سوی عوامل مدرسه قرار گرفته اند.

دانشجویان اغلب این خشونت ها را شامل فریاد زدن بر سر آن ها، استفاده از واژه های نامناسب و رکیک توسط کارکنان مدرسه به آن ها، تذکر دادن همرا با فریاد و عصبانیت، انواع تنبیه مانند ایستادن به مدت طولانی، تنبیه بدنی شدید با وسایل گوناگون مانند چوب، خط کش، شلنگ و ... کشیدن مو، لپ، گوش، سیلی زدن و ... می دانستند.

در این مطالعه، استفاده زیاد از الفاظ و واژه های رکیک و نامناسب به دانش آموزان و تندی در صحبت کردن با آن ها، از دغدغه ها و شکایت های اصلی افراد بود.

در این مطالعه دانشجویان عنوان کردند که نه تنها معلمان در کلاس از روش های خشونت آمیز استفاده می کردند، بلکه معاونان و مدیران نیز به جای جلوگیری و واکنش نسبت به این اعمال، به پشتیبانی از معلمان می پرداختند.

پژوهشگران این تحقیق عنوان می کنند که یکی از عوامل اصلی خشونت در مدارس، علاوه بر بی توجهی مسئولان نظام آموزشی، بی توجهی والدین و جامعه است. اگر والدین و جامعه واکنش شدیدتری نسبت به این مسئله داشتند، به طور حتم میزان خشونت ها نسبت به دانش آموزان می توانست کاهش یابد. البته این کم توجهی می تواند به دلیل ناآگاهی و آگاهی اندک والدین از حق و حقوق فرزندان در مدرسه باشد. تا زمانی که فرهنگ حاکم بر جامعه و نوع نگرش والدین، چنین امری را مورد تایید و تصدیق قرار می دهد، به طور حتم تغییر و تحولی اتفاق نمی افتد.

در این مطالعه عنوان شده است که بیشترین عباراتی که در بیانات شرکت کنندگان در این مطالعه به وفور یافت میشد، عبارات تحقیر کردن، تهدید کردن، تفاوت گذاشتن و سرزنش کردن بود. تهدید برای نمره خوب گرفتن، درس خواندن، رعایت نظم، حفظ حجاب و نماز خواندن و تحقیر دانش آموز به دلیل عدم انجام هر یک از موارد فوق و ... بود.

همچنین تبعیض میان دانش آموزان از تبعیض طبقات اجتماعی گرفته تا تبعیض میان دانش آموزان زرتنگ و ضعیف تر، از دغدغه های دیگر دانشجویان بود. شدت این آسیب مانند تنبیه به قدری بود که حدود ۸۰ درصد از شرکت کنندگان در پژوهش، به ابعاد گوناگون تبعیض اشاره کردند.

نتایج دیگر پژوهش حاضر پیامدهای سلامتی ناشی از سوءرفتارها با دانش آموزان بود که از تجارب زیسته زمان دانش آموزی دانشجویان استخراج و در نهایت در سه زیرمضمون اختلالات عاطفی-خلقی، اختلالات روان شناختی اجتماعی و پیامدهای روانشناختی تحصیلی حاصل شد.

بر همین اساس همان طور که انتظار می رفت تعاملات نامناسب مسئولان مدارس با دانش آموزان، سبب پدید آمدن آسیب های جسمانی، روانی و خلقی و عاطفی جبران ناپذیری بر دانش آموزان شده است. چنان که عباراتی مانند نداشتن حس خوب به مدرسه، ترس، اضطراب، نگرانی، کابوس دیدن در خواب، توهمی شدن و موارد دیگر به وفور در بیانات دانشجویان یافت شده است که برخی از آن ها تا بزرگسالی آن ها را آسوده نگذاشته اند.

به گفته پژوهشگران این تحقیق، سوءرفتار با دانش آموزان در مدارس تأثیرات منفی و درازمدتی بر سلامت روانی آن ها دارد، لذا به منظور ارتقای سلامت دانش آموزان، مقابله جدی با این پدیده هم از سوی مسئولان و هم جامعه و والدین نیاز است.

در انجام این تحقیق مزده علیزاده و سید حمیدرضا علوی؛ پژوهشگر فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه شهید باهنر کرمان، با یکدیگر مشارکت داشتند.

یافته های این مطالعه، زمستان ۱۴۰۰ به صورت مقاله علمی با عنوان «واکاوی سوءرفتار با دانش آموزان در مدارس و پیامدهای سلامتی آن و ارائه راهکارهایی برای ارتقای سلامت دانش آموزان» در نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی، منتشر شده است.